

9611-İŞVEREN VE İŞVEREN VEKİLİNİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİ

Ünite 4: İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Ulusal Kaynakları

Ülkemiz iş sağlığı ve güvenliği konusunda kapsamlı bir mevzuata sahiptir. İş sağlığı ve güvenliği, başta 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu olmak üzere, 4857 sayılı İş Kanunu ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Borçlar Kanunu gibi çeşitli kanunlarda düzenlenmiştir.

1982 Anayasası

İş sağlığı ve güvenliği konusunda ulusal kaynaklar arasında ilk olarak Anayasa'nın incelenecek olmasının nedenleri, iç hukuk düzeninde ilk biçimsel kaynak olması, bunun yanında diğer özelliği de, normlar hiyerarşisinde en üst sırayı almasıdır.

1982 Anayasası'nın birçok hükmünde dolaylı da olsa çalışanların, işyerinde sağlıklı ve güvenli bir şekilde çalışma hakları düzenlenmiştir. İlk olarak Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin "insan haklarına saygılı sosyal bir hukuk devleti" olduğu belirtilmiştir. Sosyal devlet, herkese insan onuruna yaraşır asgari bir hayat seviyesi sağlamayı amaçlayan bir devlet anlayışı olarak tanımlanabilir.

1982 Anayasası'nın 49. maddesinde "Devlet çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek için gerekli tedbirleri alır." denilmektedir. Anayasa'nın 50. maddesinde ise "Kimse, yaşına, gücüne cinsiyetine uymayan işlerde çalıştırılmaz, küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar." ifadesiyle bazı çalışanlar özel olarak koruma altına alınmıştır.

Anayasa'nın 56. maddesinin 3. fıkrasında yer alan "Devlet herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamalıdır." hükmü de iş sağlığı ve güvenliği hakkının Anayasamızdaki dayanağıdır. Anayasa'nın 60. maddesinde ise sosyal güvenlik hakkı düzenlenmiştir. Buna göre "Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

4857 Sayılı İş Kanunu

İş sağlığı ve güvenliği konusunun önleyici bir yaklaşım olarak ilk kez yasal düzeyde ele alınması 4857 sayılı İş Kanunuyla gerçekleşmiştir. Mevcut sistemi değiştiren 4857 sayılı İş Kanunu ve buna uygun olarak hazırlanan yönetmelikler, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe girene kadar birçok değişikliğe uğramıştır. Bu yeni Kanun'un yürürlüğe girmesiyle 4857 sayılı İş Kanunundaki iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerin tamamına yakını yürürlükten kaldırılmıştır.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

30 Haziran 2012 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak kademeli olarak yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve

Güvenliği Kanunu getirdiği yeniliklerle Türkiye'nin gündemine oturmuştur.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, işçi değil "çalışan" kavramını benimsemiştir. Buna göre bu Kanun;

- Kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine,
- Bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine,
- Çırac ve stajyerler de dahil olmak üzere
- Tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır.

Böylece İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kişi itibarıyla kapsam açısından;

- İş Kanunu ile birlikte,
- Borçlar Kanunu,
- Deniz İş Kanunu
- Basın İş Kanunu tabi özel işyerleri ile
- Kamu kurum kuruluşlarında istihdam edilen işçileri
- Kamu idarelerinde görevli memurlar ile
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4. maddesinde tanımlanan 4/B ve 4/C statüsünde çalışan personeli de kapsama almıştır.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na Göre Çıkarılan Yönetmeliklere Genel Bakış

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe girdikten sonra, iş sağlığı ve güvenliği alanında uygulamada ortaya çıkan belirsizlikleri ortadan kaldırmak ve Kanun'daki düzenlemelere işlerlik kazandırmak amacıyla birçok yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik:

15 Mayıs 2013 tarih ve 28648 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik çalışanlara verilecek iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla çıkarılan bir yönetmeliktir. Yönetmeliğin kapsamına İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına giren işyerleri, bu işyerlerinde çalışanlara eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşlar girmektedir. Dolayısıyla Kanunun kapsamı dışındaki işyerleri hariç, kamu ve özel sektöre ait bütün işler ve işyerleri, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekilleri, çırac ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanları faaliyet konularına bakılmaksızın bu yönetmelik kapsamında olacaktır.

İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik:

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevli işyeri hekimlerinin ve diğer sağlık personelinin nitelikleri, belgelendirilmeleri, eğitimleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla 20 Temmuz 2013 tarih ve 28713 sayılı Resmî

9611-İŞVEREN VE İŞVEREN VEKİLİNİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİ

Ünite 4: İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı

Gazete ile İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik de İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına giren yukarıda sayılan işyerlerini kapsamaktadır.

Yönetmeliğe göre iş sağlığı veya iş güvenliği ve güvenliği bilim uzmanı unvanına sahip olan Bakanlıkça yapılacak veya yaptırılacak işyeri hekimliği sınavında başarılı olan hekimlere, işyeri hekimliği belgesi verilecektir. Hekimlik diplomasına sahip iş sağlığı, iş güvenliği ve güvenliği bilim doktorlarına, iş sağlığı ve güvenliği alanında yardımcılık süresi dâhil en az sekiz yıl teftiş yapmış olan hekim iş müfettişlerine, Genel Müdürlük ve bağlı birimlerinde iş sağlığı ve güvenliği alanında en az sekiz yıl fiilen çalışmış hekimlere istekleri hâlinde, iş ve meslek hastalıkları yan dal uzmanlığını alan hekimlere istekleri hâlinde, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğünce işyeri hekimliği belgesi verilecektir. İşverence işyeri hekimi olarak görevlendirilecekler, bu Yönetmeliğe göre geçerli işyeri hekimliği belgesine sahip olmak zorundadır.

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik:

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevli iş güvenliği uzmanlarının nitelikleri, eğitimleri ve belgelendirilmeleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla 29 Aralık 2012 tarih ve 28512 sayılı Resmî Gazete ile yürürlüğe girmiştir.

İş güvenliği uzmanlarından, (C) sınıfı belgeye sahip olanlar az tehlikeli sınıfta, (B) sınıfı belgeye sahip olanlar az tehlikeli ve tehlikeli sınıflarda, (A) sınıfı belgeye sahip olanlar ise bütün tehlike sınıflarında yer alan işyerlerinde çalışabilirler.

İş güvenliği uzmanları, işyerinde yapılan çalışmalar ve yapılacak değişikliklerle ilgili olarak tasarım, makine ve diğer teçhizatın durumu, bakımı, seçimi ve kullanılan maddeler de dâhil olmak üzere işin planlanması, organizasyonu ve uygulanması, kişisel koruyucu donanımların seçimi, temini, kullanımı, bakımı, muhafazası ve test edilmesi konularının, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına ve genel iş güvenliği kurallarına uygun olarak sürdürülmesini sağlamak için işverene önerilerde bulunmakla yükümlüdür.

İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği:

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yürütmek üzere kurulacak işyeri sağlık ve güvenlik birimlerinin kuruluşu ile ortak sağlık ve güvenlik birimlerinin yetkilendirilmeleri, yetki belgelerinin iptali, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla bu Yönetmelik çıkarılmıştır. Yönetmelik 29.12.2012 gün ve 28512 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

İşveren, işyerlerinde alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin belirlenmesi ve uygulanmasının izlenmesi, iş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesi,

çalışanların ilk yardım ve acil tedavi ile koruyucu sağlık ve güvenlik hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla, çalışanları arasından ilgili yönetmeliklerde belirtilen nitelikleri haiz bir veya birden fazla işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı görevlendirir. Gerekli nitelikleri haiz olması hâlinde tehlike sınıfı ve çalışan sayısını dikkate alarak bu hizmetin yerine getirilmesini kendisi üstlenebilir. İşveren iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri ile ilgili görevlendirilen personelin etkin bir şekilde çalışması amacıyla gerekli kolaylığı sağlamakla yükümlüdür.

İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği:

İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği yönünden yapılacak risk değerlendirmesinin usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla getirilen İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'ne göre işveren, çalışma ortamının ve çalışanların sağlık ve güvenliğini sağlamak, sürdürmek ve geliştirmek amacı ile iş sağlığı ve güvenliği yönünden risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmakla yükümlüdür. Ancak risk değerlendirmesinin gerçekleştirilmiş olması, işverenin, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır.

Risk değerlendirmesi, işverenin oluşturduğu bir ekip tarafından gerçekleştirilir. Risk değerlendirmesi ekibi işveren veya işveren vekili, işyerinde sağlık ve güvenlik hizmetini yürüten iş güvenliği uzmanları ile işyeri hekimleri, işyerindeki çalışan temsilcileri, işyerindeki destek elemanları, işyerindeki bütün birimleri temsil edecek şekilde belirlenen ve işyerinde yürütülen çalışmalar, mevcut veya muhtemel tehlike kaynakları ile riskler konusunda bilgi sahibi çalışanlar tarafından oluşur. İşveren, ihtiyaç duyulduğunda bu ekibe destek olmak üzere işyeri dışındaki kişi ve kuruluşlardan da hizmet alabilir.

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu

İş sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen sürekli bir sözleşmedir. Sözleşmenin taraflarından biri olan işçi, iş görme borcu altına girerken işveren, ücret ödeme borcu başta olmak üzere karşılıklı başka borçlar da doğmaktadır. İşverenin işçiyi gözetme borcu hem kamu hukukuna hem de özel hukuka dayanmakta, konu ile ilgili hem Borçlar Kanunu'nda hem de İş Kanunu'nda hükümler bulunmaktadır.

Borçlar Kanunu hizmet akdine dair hükümler ihtiva eden bir kanundur. Bu itibarla da iş sağlığı ve güvenliği hukukunun kaynakları arasında yer almakta ve İş Kanunu kapsamında olmayan ve hizmet sözleşmesi ile çalışmasını sürdüren işçiler açısından uygulanmaktadır. İşveren, iş sözleşmesinden kaynaklanan iş sağlığı ve güvenliği önlemi alma yükümlülüğü altındadır. Yani işveren normal bir işverenden beklenebilecek koşulları yerine getirmelidir. Bu ölçü de hakkaniyet sınırları içinde değerlendirilmelidir. Konuyla ilgili düzenlemeler karşılaştırıldığında Borçlar Kanunu'ndaki hükümlerin

9611-İŞVEREN VE İŞVEREN VEKİLİNİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİ

Ünite 4: İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı

daha genel nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Borçlar Kanunu hükümleri, çalışanları koruma konusunda yeterli güvenceye sahip olmadığı için, konuyla ilgili tarafların hak ve yükümlülüklerini daha ayrıntılı düzenleyen İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Konuyla ilgili 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda da hükümler yer almaktadır.

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile iş sözleşmesi ile çalışanlar ve bağımsız çalışanlar birlikte kısa vadeli sigorta kolları kapsamında düzenlenmiştir. İş kazası ve meslek hastalığı sigortası geçici veya sürekli gelir kaybına uğrayan sigortalıya veya onun yakınlarına parasal yardımlar sağlar. İş kazası ani bir olay sonucu, meslek hastalığı ise yavaş yavaş ortaya çıkması bakımından birbirinden ayrılır. Ancak her ikisinin de mesleki risk sayılması ve ortak özellikler taşıması nedeniyle birlikte düzenlenmişlerdir.

